Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
NIILO JÄÄSKINEN
föredraget den 4 september 2014[1]

Förenade målen C-400/13 och C-408/13

Sophia Marie Nicole Sanders
företrädd av Marianne Sanders
mot
David Verhaegen
(begäran om förhandsavgörande från Amtsgericht Düsseldorf (Tyskland))
och
Barbara Huber
mot
Manfred Huber

(begäran om förhandsavgörande från Amtsgericht Karlsruhe (Tyskland))

”Civilrättsligt samarbete — Behörighet i mål om underhållsskyldighet — Artikel 3 b i förordning (EG) nr 4/2009 — Talan som väcks mot en person med hemvist i en annan stat — Lagstiftning i en medlemsstat som i ett sådant fall ger exklusiv behörighet till den domstol i första instans som är belägen på samma plats som den regionala överrätt inom vars domkrets den i denna medlemsstat bosatta parten har hemvist — Omöjligt med en sådan behörighetskoncentration”

I – **Inledning**

1. I de nu aktuella förenade målen har Amtsgericht Düsseldorf (domstol i första instans i Düsseldorf, Tyskland) och Amtsgericht Karlsruhe (domstol i första instans i Karlsruhe, Tyskland) begärt förhandsavgörande angående tolkningen av artikel 3 a och b i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet[2].

2. Artikel 3 a och b är en av de bestämmelser i förordningen som reglerar medlemsstaternas domstolars[3] behörighet *ratione loci* (av geografiska skäl). Där anges ”domstolen i den ort där svaranden har hemvist”och ”domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist” som två alternativa behörighetsregler mellan vilka käranden kan välja fritt.

1 — Originalspråk: franska.

2 — EUT L 7, 2009, s. 1, med rättelse i EUT L 311, 2011, s. 26 och EUT L 8, 2013, s. 19.

3 — Med beaktande av skälen 46–48 i förordning nr 4/2009 ska det preciseras att Irland (se nämnda skäl 46), Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland (se kommissionens beslut 2009/451/EG av den 8 juni 2009 om Förenade kungarikets avsikt att godta förordning nr 4/2009 (EUT L 149, s. 73)) samt Konungariket Danmark (avtal mellan Europeiska gemenskapen och Konungariket Danmark om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT L 149, 2009, s. 80)) har anmält att de har beslutat att tillämpa den.

3. Båda målen rör tvister om underhållsbidrag, i det ena fallet mellan ett omyndigt barn och barnets far, och i det andra fallet mellan en gift kvinna och hennes make. Yrkandena om underhållsbidrag har i båda fallen framställts vid Amtsgericht (domstol i första instans) i den tyska stad där den underhållsberättigade har hemvist. Båda dessa domstolar hänvisade dock målen till den Amtsgericht som är belägen i den stad där den Oberlandesgericht (regional överrätt) inom vars domkrets kärandena har hemvist är belägen, med tillämpning av en bestämmelse genom vilken artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009 genomfördes i tysk rätt.

4. Domstolen har ombetts att fastställa huruvida artikel 3 i förordningen, vilken är direkt tillämplig i medlemsstaternas rättsordningar, ska tolkas så att den utgör hinder för att en medlemsstat har en sådan lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken när det gäller underhållsskyldighet leder till att den gränsöverskridande domstolsbehörigheten koncentreras till en domstol som inte är den vars ordinarie domkrets omfattar den plats där den part som är bosatt i landet har hemvist.

5. Trots att förordning nr 4/2009 har varit tillämplig sedan den 18 juni 2011 [4] har domstolen hittills aldrig haft tillfälle att uttala sig om tolkningen av de bestämmelser som den innehåller. [5] Det är därför påkallat att fråga sig huruvida det är möjligt, eller kanske till och med nödvändigt, att beakta de lärdomar som kan dras av domstolens praxis vad beträffar andra instrument som mellan medlemsstaterna reglerar domstols behörighet på privaträttens område, och om så är fallet, att ta ställning till i vilken mån ett analogiresonemang skulle vara lämpligt för att tolka artikel 3 i förordning nr 4/2009.

6. Denna frågeställning har framför allt uppkommit på grund av de likheter som råder mellan den artikelns lydelse och lydelsen i de bestämmelser om behörighet i mål om underhållsskyldighet som återfinns i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område [6] (nedan kallad Brysselkonventionen) och i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område [7] (nedan kallad Bryssel I-förordningen), vilken är en del av förlängningen av nämnda konvention [8].

II – **Tillämpliga bestämmelser**

A – *Förordning nr 4/2009*

7. I skäl 3 i förordning nr 4/2009 hänvisas det uttryckligen till olika instrument och däribland Bryssel I-förordningen. I skäl 44 anges att denna förordning ändrar Bryssel I-förordningen ”genom att ersätta bestämmelserna om underhållsskyldighet i den förordningen”. I skäl 15 anges därtill att ”[f]ör att skydda de underhållsberättigades intressen och främja god rättsskipning inom Europeiska unionen bör behörighetsreglerna enligt [Bryssel I-förordningen] anpassas … [bland annat bör] en hänvisning till behörighetsreglerna i nationell rätt … inte längre finnas”.

4 — Se artikel 76 i förordningen, som har kompletterats genom en förklaring från Europeiska gemenskapen i detta avseende (förklaringen finns åtkomlig på följande webbsida: http://www.hcch.net/index_fr.php?act=status.comment&csid=1065&disp=type).

5 — I målet C-442/13, Nagy, hade domstolen från Oberster Gerichtshof (Österrike) mottagit en fråga om tolkningen av artikel 12 i förordning nr 4/2009 som handlade om litispendens, men det målet avskrevs den 18 juni 2014 till följd av att begäran om förhandsavgörande återkallades.

6 — EGT L 299, 1972, s. 32; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 30.

7 — EGT L 12, 2001, s. 1.

8 — Se, bland annat, dom Refcomp (C-543/10, EU:C:2013:62, punkt 18).

8. I artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009 anges att ”[i] frågor som gäller underhållsskyldighet i medlemsstaterna ska behörigheten ligga hos:

a) domstolen i den ort där svaranden har hemvist, eller

b) domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist, …”

B – *Tysk rätt*

9. Förordning nr 4/2009 genomfördes i tysk rätt genom lagen av den 23 maj 2011 om indrivning av underhållsbidrag i relationerna med andra stater (Auslandsunterhaltsgesetz) (nedan kallad indrivningslagen) [9].

10. Indrivningslagens 28 § första stycket första meningen, med rubriken ”Koncentration av behörighet …”, i den lydelse som var tillämplig vid tiden för omständigheterna i målet, föreskriver att ”[n]är en av parterna inte har hemvist inom landet ska talan om underhåll i de fall som avses i artikel 3 a och b i förordning [nr 4/2009] prövas uteslutande av den Amtsgericht som har domsrätt på den plats där den Oberlandesgericht inom vars domkrets svaranden eller den underhållsberättigade har hemvist”.

III – **Målen vid de nationella domstolarna, tolkningsfrågorna och förfarandet vid EU-domstolen**

A – *Målet Sanders (C-400/13)*

11. Den 29 maj 2013 väckte det minderåriga barnet Sophia Marie Nicole Sanders, som företräds av sin mor, talan vid den Amtsgericht som är belägen i Mettmann (Tyskland) – kärandens hemviststad – och yrkade att hennes far, David Verhaegen, som är bosatt i Belgien, skulle utge underhållsbidrag till henne.

12. Efter att ha hört parterna beslutade Amtsgericht Mettmann, med tillämpning av 28 § första stycket indrivningslagen att hänvisa målet till Amtsgericht Düsseldorf, eftersom detta var den domstol i första instans som var belägen på samma plats som den regionala överrätt inom vars domkrets den underhållsberättigade hade hemvist, det vill säga Oberlandesgericht Düsseldorf.

13. Amtsgericht Düsseldorf ifrågasatte dock sin egen behörighet och konstaterade att enligt artikel 3 b i förordning nr 4/2009 skulle behörig domstol vara domstolen på den plats, i en medlemsstat, där svaranden har hemvist, det vill säga Amtsgericht Mettmann i förevarande fall. Amtsgericht Düsseldorf beslutade således den 16 juli 2013 att vilandeförklara målet och hänskjuta följande tolkningsfråga till domstolen:

”Strider 28 § första stycket [indrivningslagen] mot artikel 3 a och b i förordning [nr 4/2009]?”

B – *Målet Huber (C-408/13)*

14. Barbara Huber väckte talan vid den Amtsgericht som är belägen i Kehl (Tyskland), som är den stad där hon har hemvist, och yrkade att hennes make, Manfred Huber, som är bosatt i Barbados, skulle förpliktas att till henne utge ett underhållsbidrag till följd av deras separation.

9 — BGB1. 2011 I, s. 898.

15. Inom ramen för ett föregående förfarande angående beviljandet av rättshjälp hänvisade Amtsgericht Kehl målet till Amtsgericht Karlsruhe, med motiveringen att detta enligt 28 § första stycket indrivningslagen var den enda domstol som var behörig, eftersom käranden hade hemvist i domkretsen för Oberlandesgericht Karlsruhe.

16. Då de båda parterna i målet vid den nationella domstolen hade uttryckt tvivel beträffande förenligheten mellan 28 § indrivningslagen och artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009, beslutade Amtsgericht Karlsruhe den 18 juli 2013 att vilandeförklara målet och hänskjuta följande tolkningsfråga till EU-domstolen:

”Är det förenligt med artikel 3 a och b i [förordning nr 4/2009] att det i 28 § första stycket första meningen [indrivningslagen] föreskrivs att när en av parterna inte har hemvist inom landet ska talan om underhåll enligt den bestämmelsen prövas uteslutande av den Amtsgericht som har domsrätt på den plats där den Oberlandesgericht inom vars domkrets svaranden eller den underhållsberättigade har hemvist är belägen?”

C – *Förfarandet vid domstolen*

17. Domstolens ordförande beslutade den 25 juli 2013 att förena målen C-400/13 och C-408/13 vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen.

18. Skriftliga yttranden har getts in av Tysklands regering samt av Europeiska kommissionen. Någon muntlig förhandling har inte hållits.

IV – **Bedömning**

A – *Innehållet i besluten om begäran om förhandsavgörande*

19. Då själva lydelsen i besluten att begära förhandsavgörande i de vid domstolen pågående målen kan ge upphov till vissa svårigheter, är det lämpligt att domstolen först och främst fastställer gränserna för sin behörighet i detta sammanhang och därefter preciserar vilka bestämmelser det är som ska tolkas, vad gäller såväl artikel 3 som övriga artiklar i förordning nr 4/2009.

20. För det första anser jag i likhet med den tyska regeringen att EU-domstolen ska omformulera frågorna från de hänskjutande domstolarna i enlighet med sin praxis, så att frågorna inte längre handlar om att tolka de tyska bestämmelserna som avses i dessa frågor och bedöma huruvida dessa är till skada för unionsrätten, eftersom domstolen inte har någon sådan behörighet vid en talan som väcks med stöd av 267 FEUF [10], utan i stället handlar om att artikel 3 i förordning nr 4/2009 ska analyseras så att de nationella domstolarna tillhandahålls alla uppgifter om unionsrättens tolkning som kan vara användbara vid avgörandet av de nationella målen som pågår vid dessa [11].

21. För det andra ska det framhållas att de hänskjutande domstolarna har bett EU-domstolen att uttala sig om tolkningen av såväl led a som led b i artikel 3 i förordning nr 4/2009, då 28 § första stycket indrivningslagen är tillämplig ”i de fall som avses i artikel 3 *a och b* i [nämnda förordning]” (min kursivering).

10 — Till skillnad från vad den skulle kunna göra inom ramen för det förfarande som föreskrivs i artikel 258 FEUF. Se, bland annat, dom Stadt Papenburg (C-226/08, EU:C:2010:10, punkt 23) och dom Varzim Sol (C-25/11, EU:C:2012:94, punkt 27), samt Križan m.fl. (C-416/10, EU:C:2013:8, punkt 58).

11 — Dom Rhône-Alpes Huiles m.fl. (295/82, EU:C:1984:48, punkt 12); Sodiprem m.fl. (C-37/96 och C-38/96, EU:C:1998:179, punkt 22), samt dom ASM Brescia (C-347/06, EU:C:2008:416, punkterna 25 och 26).

22. Kommissionen har dock gjort gällande att det är uppenbart att begäran om förhandsavgörande inte kan prövas i sak i den mån frågorna rör artikel 3 a i förordningen, eftersom det mot bakgrund av de nationella målen, endast är led b i denna artikel som har en koppling till de faktiska omständigheterna eller saken i dessa mål och således är av relevans i det aktuella fallet.

23. Det är riktigt att kärandena i de båda målen som pågår vid de nationella domstolarna båda är underhållsberättigade som har valt att väcka talan vid en domstol som är belägen i Tyskland, där de har hemvist, och att en sådan situation faller under artikel 3 b i förordning nr 4/2009. Det är mot denna bakgrund som de hänskjutande domstolarna undrar vilken av de tyska domstolarna som enligt denna bestämmelse ska anses vara behörig *ratione loci* på grundval av ”den ort där den underhållsberättigade har hemvist”, på grund av de tvivel som har väckts av en bestämmelse i tysk rätt.

24. Däremot ger tillämpningen av artikel 3 a i förordningen, som avser behörigheten för ”domstolen i den ort där svaranden har hemvist” i praktiken inte upphov till något problem i de nu aktuella nationella målen. Således anser jag, i linje med den rättspraxis som säger att domstolen inte kan pröva en tolkningsfråga eller en del av en tolkningsfråga som inte uppenbarligen är objektivt nödvändig för att det nationella målet ska kunna avgöras [12], att det svar som ska lämnas i de nu aktuella målen ska begränsas till en tolkning av artikel 3 b i förordning nr 4/2009.

25. För att kunna göra denna tolkning är det dock påkallat att göra en sammantagen bedömning av det system i vilket den relevanta bestämmelsen ingår [13], och framför allt att lyfta fram det faktum att led a och led b i artikel 3 lyder på samma sätt i den del som har gett upphov till osäkerhet [14] och att dessa led utgör två alternativ i en och samma situation, nämligen när talan i första hand handlar om underhållsfrågan [15].

26. För det tredje kan det konstateras att Amtsgericht Karlsruhe i sitt beslut om hänskjutande i målet Huber (C-408/13) påpekar att det är möjligt att den exklusiva karaktären hos den behörighet som föreskrivs i 28 § första stycket första meningen indrivningslagen strider inte bara mot artikel 3 i förordning nr 4/2009 utan även mot artiklarna 4 och 5 [16]. Dessa artiklar nämns dock inte i den tolkningsfråga som ställs. Kommissionen har föreslagit att domstolen ska göra en tolkning av artiklarna 4 och 5 för det fall den hänskjutande domstolen, utöver den fråga som har ställts, skulle vilja veta huruvida den ifrågavarande behörighetskoncentrationen även är oförenlig med dessa bestämmelser.

27. Jag anser, i enlighet med domstolens praxis [17], att det inte finns anledning för domstolen att uttala sig i detta avseende, eftersom Amtsgericht Karlsruhe har begränsat sin fråga till att endast avse fastställandet av innebörden av artikel 3 i förordning nr 4/2009, medan artiklarna 4 och 5 i förordningen – även om de diskuteras – inte ingår i själva frågan eftersom den hänskjutande domstolen [18] anser att nämnda artiklar inte är av avgörande betydelse för att den ska kunna avgöra huruvida den är behörig eller inte.

12 — Se, bland annat, dom Banchero (C-387/93, EU:C:1995:439, punkt 18 och följande punkter), samt dom Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709, punkt 36 och följande punkter).

13 — Se punkt 61 och följande punkter nedan.

14 — Uttrycket ”domstolen i den ort där … har hemvist” återfinns nämligen både i led a och i led b i den aktuella artikeln.

15 — Och när denna fråga inte har tagits upp i anslutning till en annan talan. Den situationen regleras nämligen i leden c och d i samma artikel.

16 — Artiklarna 4 och 5 avser behörighet grundad på, i det första fallet, att det har avtalats om val av domstol, och i det andra fallet, att svaranden går i svaromål frivilligt. I målet Sanders (C-400/13) har Amtsgericht Düsseldorf däremot inte nämnt dessa artiklar, då det i artikel 4.3 anges att den sista artikeln inte ska tillämpas på en tvist om underhållsskyldighet om den gäller ett barn under 18 år, vilket är fallet i det målet.

17 — Se, bland annat, dom Affish (C-183/95, EU:C:1997:373, punkt 24), samt dom Kaba (C-466/00, EU:C:2003:127, punkt 41).

18 — För att motivera ”[b]ehovet av denna begäran”har domstolen för det första angett att ”[f]rågan huruvida 28 § första stycket första meningen [indrivningslagen] är förenlig med artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009 är av avgörande betydelse i det nationella målet, eftersom svaret på denna fråga avgör huruvida det är Amtsgericht Karlsruhe eller Amtsgericht Kehl som är behörig domstol för att pröva det familjerättsliga målet” och att den osäkerhet som de parter som har begärt ett hänskjutande har gett uttryck för endast gäller den frågan.

B – *Vilka lärdomar som kan erhållas genom att dra paralleller till andra instrument*

28. Då det i dessa mål är första gången som domstolen har att tolka förordning nr 4/2009 finns det skäl att fråga sig huruvida man kan få vissa ledtrådar eller till och med svar genom att titta på närliggande instrument. Det ska därvid först och främst undersökas om det är lämpligt att dra paralleller till internationella konventioner eller till andra föreskrifter avseende domstols behörighet på privaträttens område, varav vissa innehåller bestämmelser som uppvisar verkliga likheter med artikel 3 b i förordning nr 4/2009 (1). Om så är fallet ska det därefter fastställas, med hänsyn till vad som är kännetecknande för denna förordning, i vilken mån sådana paralleller möjliggör en analog tolkning, och framför allt ett beaktande av domstolens praxis avseende dessa andra instrument(2).

1. Huruvida det är möjligt att dra paralleller till andra instrument

29. Artikel 3 b i förordning nr 4/2009 är formulerad på ett sätt som liknar de ”särskilda behörighetreglerna”om underhållsskyldighet i artikel 5.2 i Brysselkonventionen [19] och i artikel 5.2 i Bryssel I-förordningen, där det anges att den behöriga domstolen för att pröva dessa frågor är ”domstolen i den ort där den underhållsberättigade har sin hemvist eller vanliga vistelseort” [20].

30. Trots att underhållsskyldighet numera faller utanför Bryssel I-förordningen [21] är domstolens praxis avseende bestämmelserna i Brysselkonventionen och i nämnda förordning enligt min uppfattning fortfarande relevanta för en analys av motsvarande bestämmelser i förordning nr 4/2009. Även om ett sådant analogt angreppssätt måste nyanseras något förefaller det vara lämpligt att de begrepp som tolkningsfrågorna gäller tolkas i ljuset av denna rättspraxis. Skälen därtill anges nedan.

31. För det första blir den starka kopplingen mellan Bryssel I-förordningen och förordning nr 4/2009 uppenbar vid en läsning av den sistnämnda, då man i dess ingress flera gånger nämner Bryssel I-förordningen [22] och då det i dess artikel 68.1 uttryckligen anges att den ersätter de bestämmelser i Bryssel I-förordningen som var tillämpliga beträffande underhållsskyldighet.

32. För det andra, vad gäller mer specifikt de behörighetsregler som återfinns i artikel 3 i förordning nr 4/2009, ger tillkomsten av denna bestämmelse stöd för att denna starka koppling existerar. I kommissionens ursprungliga förslag framhålls nämligen behovet av att förbättra de möjligheter som den underhållsberättigade redan hade enligt behörighetsreglerna i Bryssel I-förordningen [23].

19 — I dess lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade kungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde.

20 — Den enda skillnaden i lydelsen i artikel 3 b i förordning nr 4/2009 är att den inte innehåller den alternativa anknytningen till den underhållsberättigades vanliga vistelseort (beträffande skälen till denna ändring, se fotnot 27 nedan), och att ordet *tribunal* har ersatts med den mer allmänna termen *juridiction* i den franska versionen (se även, bland annat, den italienska och den rumänska språkversionen).

21 — Den förordningen ersatte Brysselkonventionen, och blev sedan i sin tur föremål för ändringar genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT L 351, s. 1), vars skäl 10 och artikel 1.2 e är en konsekvens av antagandet av den särskilda text som förordning nr 4/2009 utgör.

22 — Se, bland annat, skälen 3, 15 och 44.

23 — Se skäl 10 och punkt 1.2.1 i motiveringen till förslaget till rådets förordning om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet, som kommissionen lade fram den 15 december 2005 (KOM(2005) 649 slutlig).

Meddelandet med kommenterar till nämnda förslag [24] bekräftar att nämnda artikel 3 till största delen har samma innehåll som motsvarande bestämmelser i Bryssel I-förordningen [25]. Vissa ändringar av innehållet har dock gjorts för att bli av med vissa tvetydigheter [26], anpassa bestämmelserna till familjerättens särskilda karaktär [27] och utöka deras tillämpningsområde. [28]

33. Mot bakgrund av det ovan anförda bedömer jag att det kan antas vara lämpligt att tolka bestämmelserna i den sistnämnda artikeln på ett sätt som överensstämmer med föreliggande rättspraxis angående bestämmelserna i Brysselkonventionen och i Bryssel I-förordningen, förutsatt att de är likvärdiga [29], och med vissa förbehåll som har att göra med de syften som är speciella för förordning nr 4/2009 och som det kommer att redogöras för nedan. [30]

34. För fullständighetens skull ska det undersökas om det kan vara lämpligt att dra paralleller till andra instrument än nämnda konvention och förordning som också rör domstols behörighet på privaträttens område, och särskilt familjerätten. [31]

35. Vad beträffar Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar [32] anges det i skäl 8 i förordning nr 4/2009 att konventionen måste beaktas vid tillämpningen av denna förordning [33]. Denna konvention innehåller inte några regler om direkt behörighet [34], men förarbetena ger värdefulla indikationer som kan användas i förevarande mål, då det där preciseras att bestämmelser som föreskriver behörighet som är knuten till orten för den underhållsberättigades hemvist eller vanliga vistelseort ”beror på en vilja att skydda den (vanligtvis) svagare parten (det vill säga den underhållsberättigade) genom att erbjuda vederbörande ett bekvämt forum för att väcka talan, det vill säga hos honom eller henne” [35].

24 — Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet av den 12 maj 2006 (KOM(2006) 206 slutlig).

25 — Olika varianter av artikel 3 tillbakavisades under det förberedande arbetet med förordning nr 4/2009, men leden a och b antogs i sin ursprungliga version utan några ändringar. Förslaget från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om att kasta om leden a och b så att den ort där den underhållsberättigade har hemvist skulle bli det första behörighetskriteriet (EUT C 185, 2006, s. 35, särskilt punkt 4.1) anammades inte.

26 — I meddelandet framhålls tillägget av ”ett viktigt förtydligande i punkt d”.

27 — Mot bakgrund av att Bryssel I-konventionen var tillämplig på hela det privaträttsliga området anges i meddelandet beträffande artikel 3 att ”begreppet ’domicile’ [överges i den kommande förordningen nr 4/2009] där det endast hänvisas till ’habitual residence’, eftersom detta begrepp lämpar sig bättre för de rättsakter som används inom familjerätten”.

28 — I meddelandet preciseras att behörighetsreglerna i artikel 3 ”ska tillämpas oavsett var svaranden har hemvist”.

29 — Se, för ett liknande resonemang, Béraudo, J.-P., ”Fascicule 3022”, *JurisClasseur Europe Traité*, LexisNexis, Paris, 2012, punkt 9; Gascón Inchausti, F., ”Le recouvrement des aliments en Europe”, i *La justice civile européenne en marche*, sous la direction de M. Douchy-Oudot, Dalloz, Paris, 2012, s. 147 och följande sidor, samt Devers, A., ”Les praticiens och le droit international privé européen de la famille”, Europe, 2013, nr 11, étude 9, punkterna 9 och 19.

30 — Se nedan punkt 37 och följande punkter.

31 — Förordning nr 4/2009 faller inom detta rättsområde, även om den dessutom innehåller en ekonomisk aspekt (se skäl 11 och artikel 1 i förordningen, samt punkt 3.1 i förslaget till förordning (KOM(2005) 649 slutlig)).

32 — Konventionens text och den förklarande rapporten till denna, som har upprättats av Borrás, A., och Degeling, J., finns tillgängliga på webbsidan http://www.hcch.net/index_fr.php?act=conventions.text&cid=131. Unionen har själv undertecknat och godkänt denna konvention, och medlemsstaterna är bundna av verkningarna av nämnda godkännande (se rådets beslut 2011/220/EU av den 31 mars 2011, EUT L 93, s. 9, och rådets beslut 2011/432/EU av den 9 juni 2011 (EUT L 192, s. 39), särskilt skäl 4 i det sistnämnda beslutet).

33 — Se även skäl 17 och artikel 8 i förordning nr 4/2009, mot bakgrund av att förarbetena till förordningen ägde rum parallellt med nämnda konvention och skulle ”inriktas på potentiella samordningsfördelar” mellan dessa två normgivningssammanhang (se punkt 1.1.2 i motiveringen till förslaget till förordning (KOM(2005) 649 slutlig)).

34 — På grund av bristande konsensus i slutet av en diskussion som det redogörs för i den förklarande rapport som nämns ovan i fotnot 32 (se punkterna 58–62).

35 — Se punkt 44 och följande punkter i den rapport som upprättats av Duncan, W., ”Vers un nouvel instrument mondial sur le recouvrement international des aliments envers les enfants och d’autres membres de la famille”, preliminär version av den 3 april 2003 (http://www.hcch.net/index_fr.php?act=publications.details&pid=4108&dtid=35), vilken i detta avseende hänför sig till artikel 5.2 i Brysselkonventionen.

36. Vidare konstaterar jag vad beträffar den förordning som brukar kallas ”Bryssel II bis” [36] att frågor om underhållsskyldighet visserligen faller utanför dess tillämpningsområde [37], på grund av förekomsten av specialregler, vilka vid tidpunkten för dess antagande återfanns i Bryssel I-förordningen och numera återfinns i förordning nr 4/2009. Jämförelsevis kan det dock noteras att de behörighetsregler som den innehåller har det gemensamt att de pekar ut ”domstolarna i [en] medlemsstat” [38], och inte ”domstolen i den ort där”, såsom artikel 3 b i förordning nr 4/2009 gör [39].

2. Innebörden av parallellerna till andra instrument

37. Jag vill genast precisera att även om tolkningen av behörighetsreglerna enligt förordning nr 4/2009 enligt min uppfattning måste ske i ljuset av domstolens praxis beträffande motsvarande bestämmelser i Brysselkonventionen och Bryssel I-förordningen, får överföringen av de principer som kan utläsas av nämnda rättspraxis inte ske mekaniskt.

38. En sådan analog tolkning begränsas nämligen av det specifika syftet med förordning nr 4/2009, som har gjort det nödvändigt med vissa anpassningar i förhållande till behörighetsreglerna i Bryssel I-förordningen [40], även om, till skillnad från vad som har påpekats beträffande Bryssel II bis-förordningen [41], förordning nr 4/2009 inte enbart gäller icke-ekonomiska frågor utan även omfattar det förmögenhetsrättsliga området. Jag vill framhålla att tillämpningsområdet för detta hybrida instrument har getts en mer vid utformning än, framför allt, Bryssel I-förordningen, både materiellt [42] och geografiskt [43].

39. Enligt min uppfattning behöver man inte tveka när det gäller att till de nu aktuella målen överföra den princip som domstolen har tillämpat konstant vad gäller tolkningen av bestämmelserna i Brysselkonventionen och Bryssel I-förordningen [44], och som säger att begrepp såsom de som används i förordning nr 4/2009 ska ges självständiga definitioner, det vill säga definitioner som är frikopplade från de betydelser som gäller i de olika medlemsstaterna, för att i möjligaste mån säkerställa att medlemsstaterna och de berörda personerna tillförsäkras lika och enhetliga rättigheter och skyldigheter enligt denna konvention. I skäl 11 i förordning nr 4/2009 preciseras att begreppet ”underhållsskyldighet”i denna förordnings mening ”bör ges en självständig tolkning” [45], vilket stadfäster

36 — Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, s. 1) (nedan kallad Bryssel II bis-förordningen).

37 — Se skäl 11 och artikel 1.3 i Bryssel II bis-förordningen.

38 — Se artiklarna 3 och 9–13 i Bryssel II bis-förordningen.

39 — Denna formulerings särskilda karaktär och dess konsekvenser föranleder en mer utförlig redogörelse (se nedan punkt 54 och följande punkter).

40 — Se skäl 15 i förordning nr 4/2009 och nedan punkt 32.

41 — Se förslaget till avgörande från generaladvokaten Kokott i mål A (C-523/07, EU:C:2009:39, punkterna 63 och 64), förslaget till avgörande från generaladvokaten Sharpston i mål Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:296, punkt 126), samt mitt ställningstagande i mål Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:578, punkt 95).

42 — Framför allt inbegriper begreppet ”domstol”i den mening som avses i förordning nr 4/2009 ”de administrativa myndigheter i medlemsstaterna som är behöriga i frågor om underhållsskyldighet”, förutsatt att dessa myndigheter ger vissa garantier (se skäl 12 och artikel 2.2 i förordningen).

43 — Förordning nr 4/2009 innehåller behörighetsregler som även omfattar mål som inte enbart avser medlemsstaternas territorier, till exempel när svaranden har hemvist i ett tredjeland, såsom i målet Huber (C-408/13) (se, bland annat, skäl 15). Trots dess internationella räckvidd reglerar den emellertid endast behörigheten för medlemsstaternas domstolar.

44 — Se, bland annat, mitt förslag till avgörande i målet Weber (C-438/12, EU:C:2014:43, fotnot 48), samt dom Weber (C-438/12, EU:C:2014:212, punkt 40).

45 — På samma sätt preciseras i skäl 11 i Bryssel I-förordningen att ”[i] fråga om juridiska personer bör hemvisten *definieras autonomt så att de gemensamma reglerna blir klara och behörighetskonflikter kan undvikas*” (min kursivering).

den metod som domstolen har använt sig av i sin praxis beträffande artikel 5.2 i Brysselkonventionen [46], vilken också uttryckligen har gett begreppet underhållsberättigad en självständig ställning [47]. Således anser jag att de frågor som har ställts i de nu aktuella målen ska besvaras utifrån den berörda förordningens systematik och syfte [48].

40. Dessutom – även om ingressen i den sistnämnda förordningen inte anger detta uttryckligen – förefaller det onekligen vara så, att de allmänna mål som anges i skäl 15 i Bryssel I-förordningen [49] även utgör grunden för de behörighetsregler som uppställs i förordning nr 4/2009 [50]. Det är dock huvudsakligen de målsättningar som är speciella för den sistnämnda förordningen, det vill säga att ”skydda de underhållsberättigades intressen”och ”främja god rättsskipning inom Europeiska unionen” [51], som i det aktuella fallet ska vara vägledande för domstolen. Man får inte bortse från att en önskan om att stärka skyddet för samtliga underhållsberättigades [52] legitima intressen faktiskt var ett av huvudskälen till att den europeiska lagstiftaren beslutade att plocka bort underhållsskyldighet från tillämpningsområdet för Bryssel I-förordningen, som avser ekonomiska skyldigheter i allmänhet, och att anta det speciella instrument som förordning nr 4/2009 utgör [53]. Nämnda önskan framgår för övrigt klart av förordningens bestämmelser [54].

41. Jag är således av den uppfattningen att det är lämpligt att, i de aktuella målen, i största möjliga mån beakta domstolens tidigare praxis beträffande tolkningen av de motsvarande bestämmelserna i Brysselkonventionen och Bryssel I-förordningen, med förbehåll för de anpassningar som eventuellt krävs på grund av den särskilda karaktären hos förordning nr 4/2009.

C – *Tolkningen av ”domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist” i den mening som avses i artikel 3 b i förordning nr 4/2009*

42. De tolkningsfrågor som har hänskjutits av Amtsgericht Düsseldorf och av Amtsgericht Karlsruhe är identiska till innehållet. Med hänsyn till förtydligandena ovan [55], ska de förstås som att syftet med dem är att ta reda på huruvida artikel 3 b i förordning nr 4/2009 ska tolkas, enligt min uppfattning på ett självständigt sätt, [56] på så sätt att det är godtagbart att en medlemsstats lagstiftning, såsom den i de nationella målen [57], föreskriver att behörigheten i gränsöverskrivande mål koncentreras regionalt till en domstol i första instans som inte nödvändigtvis är den domstol som finns i den domkrets där den underhållsberättigade har hemvist, utan vars behörighet fastställs utifrån den plats där överrätten i den domkrets där vederbörande har hemvist är belägen.

46 — Se dom Cavel (120/79, EU:C:1980:70, punkt 6 och följande punkter), samt dom Van den Bogarde (C-220/95, EU:C:1997:91, punkt 22 och följande punkter).

47 — Se dom Farrell (C-295/95, EU:C:1997:168, punkt 12 och följande punkter), samt dom Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, punkt 24 och följande punkter).

48 — Beträffande Bryssel I-förordningen, se bland annat dom Cartier parfums – lunettes och Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109, punkt 32) samt Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318, punkt 43).

49 — I skäl 15 i Bryssel I-förordningen anges att ”[f]ör att rättskipningen skall fungera väl, måste man minimera möjligheten för samtidiga förfaranden och se till att oförenliga domar inte meddelas i två medlemsstater”. Det erinras om denna princip i skäl 21 i förordning nr 1215/2012 om omarbetning av den förstnämnda domen.

50 — Se även, från perspektivet erkännande och verkställighet av domar, artiklarna 21.2 och 24 c i förordning nr 4/2009.

51 — Se skäl 15 i förordning nr 4/2009.

52 — Det är alla typer av underhållsberättigade som avses, oavsett vilken ställning dessa intar i familjeförhållanden eller i andra förhållanden som nämns i artikel 1.1 i nämnda förordning, även om förordningens bestämmelser i praktiken snarast är ägnade att skydda barnen eftersom majoriteten av underhållskraven gäller dem (se, analogt, förslag till rådets förordning om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (KOM(2009) 81 slutlig, punkt 1)).

53 — Se, bland annat, punkt 1.2 i förslaget till förordning (KOM(2005) 649 slutlig).

54 — Se, bland annat, skälen 5, 9, 11, 15, 17, 26 och 27 samt artikel 8.

55 — Se ovan punkt 19 och följande punkter.

56 — Av de skäl som anförs ovan i punkt 39.

57 — Jag erinrar om att 28 § första stycket indrivningslagen anger att när en av parterna i målet – oavsett om det är den underhållsberättigade eller svaranden – har hemvist i utlandet, är det endast den Amtsgericht som är belägen på platsen för den Oberlandesgericht inom vars domkrets den i Tyskland bosatta parten har hemvist som är behörig för att pröva målet, i förekommande fall på bekostnad av den Amtsgericht som den berörda personen i princip borde höra till på grund av platsen för vederbörandes hemvist.

43. I sina yttranden har den tyska regeringen och kommissionen samstämmigt föreslagit att frågan ska besvaras med att unionsrätten inte hindrar en sådan behörighetsregel som den tyska bestämmelsen i fråga. De hänskjutande domstolarna har däremot både i målet Sanders [58] och i målet Huber [59] gett uttryck för ett motsatt synsätt.

44. Det sistnämnda synsättet tycks mig vara det mest välgrundade, av skäl som har att göra med såväl syftet med artikel 3 b i förordning nr 4/2009 (1), som med bestämmelsens lydelse och själva karaktären hos det instrument i vilket den ingår (2), och även med det system som den tillhör (3). Jag anser att dessa överväganden sammantaget leder till en ståndpunkt som enligt min uppfattning inte kan vederläggas av de argument som har framförts till stöd för den tyska regel som är aktuell i de nationella målen (4).

1. Den teleologiska tolkningen

45. Den tyska regeringen och kommissionen har vidgått att artikel 3 b i förordning nr 4/2009 reglerar både den gränsöverskridande behörighet och den territoriella behörighet inom varje medlemsstat som tillkommer medlemsstaternas domstolar. [60]

46. Såsom jag redan har påpekat [61] är ett av huvudsyftena med förordning nr 4/2009, som kommer till uttryck i artikel 3, att skydda den underhållsberättigade, vilken anses vara den svagare parten i det förhållande som uppstår till följd av underhållsskyldighet samt i det mål som detta kan leda till. [62] Denna omständighet har också lyfts fram av domstolen i dess praxis avseende artikel 5.2 i Brysselkonventionen. [63]

47. I skälen 5 och 9 i förordning nr 4/2009 erinras om att ett av syftena med antagandet av denna förordning var att göra det enklare – ännu enklare än det redan var enligt Brysselkonventionen och Bryssel I-förordningen – för underhållsberättigade att utverka och driva in underhåll, framför allt genom avskaffandet av exekvaturförfarandet när det gäller avgöranden på detta område, på villkor att dessa har meddelats i enlighet med vissa processuella minimigarantier som anges i förordningen. [64]

48. Enligt den tyska regeringen och kommissionen strider inte den tyska lagstiftningen i det nationella målet mot artikel 3 b i förordning nr 4/2009, och framför allt inte mot den skyddsfunktion till förmån för den underhållsberättigade som de tillskriver nämnda bestämmelse.

58 — Amtsgericht Düsseldorf har gjort gällande att den koncentration av behörighet som föreskrivs i 28 § första stycket indrivningslagen medför att de kärande som är bosatta i Tyskland fråntas den fördel som artikel 3 i förordning nr 4/2009 ger dem, vilken består i att kunna väcka talan vid den behöriga domstolen på den ort där de har hemvist. Dessutom har den tillbakavisat den uppfattning som har försvarats i en del av tysk doktrin och praxis, enligt vilken nämnda bestämmelse i indrivningslagen endast utgör en rent nationell åtgärd för organisering av domstolsväsendet.

59 — Enligt Amtsgericht Karlsruhe reglerar artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009 en domstols såväl internationella som lokala behörighet för att pröva ett gränsöverskridande mål som faller under denna förordning. Enligt principen om företräde saknar medlemsstaterna rätt att anta behörighetsregler som frångår denna bestämmelse med följden, såsom här är fallet, att den underhållsberättigade förlorar möjligheten att väcka talan vid sitt ”ordinarie forum”, det vill säga domstolen i den stad där han eller hon har hemvist.

60 — Den tyska regeringen har anfört att denna bestämmelse dock inte direkt pekar ut vilken konkret domstol det är som är behörig att pröva ett mål och att bestämmelsens lydelse lämnar medlemsstaterna ett utrymme för att skönsmässigt fastställa domkretsen för den relevanta domstolen beroende på platsen för den underhållsberättigades hemvist.

61 — Se ovan punkt 40.

62 — Även om förordningen också syftar till att säkerställa en balans mellan de underhållsberättigades rättigheter och de rättigheter som tillkommer de underhållsskyldiga, vilka bland annat garanteras en rättvis rättegång (se punkt 1.2.3 i förslaget till förordningen (KOM(2005) 649 slutlig)).

63 — I domen Farrell (EU:C:1997:168, punkt 19) anges att ”[*d*]*et undantag som föreskrivs i artikel 5.2 har särskilt som mål att ge den som för talan om underhåll, som anses som den svagaste parten i ett sådant förfarande, en alternativ behörighetsgrund*. Genom att förfara på detta sätt *har upphovsmännen till konventionen velat ge detta syfte företräde* framför det syfte som eftersträvas med artikel 2 första stycket, nämligen att skydda svaranden som allmänt sett är den svagare parten, eftersom det är mot denne som sökanden väcker talan”(min kursivering). Samma kriterium avseende ”underlägsen ställning” användes i domen Blijdenstein (EU:C:2004:21, punkt 29 och följande punkter).

64 — Se artiklarna 22–25 i förordning nr 4/2009.

49. Detta tycks mig vara diskutabelt, framför allt med hänsyn till det kompletterande syfte som eftersträvas genom denna bestämmelse, nämligen att garantera närhet mellan den underhållsberättigade och den domstol där talan väcks. Detta dubbla syfte, skydd och närhet, låg redan till grund för behörighetsregeln i artikel 5.2 i Brysselkonventionen [65], som otvetydigt motsvaras av artikel 3 b i förordning nr 4/2009. [66] Enligt skälen i kommissionens förslag till denna förordning anges nämligen att ”[r]eglerna om internationell behörighet i Bryssel I-förordningen ger redan den underhållsberättigade *möjlighet att vända sig till en myndighet på hemorten*, men situationen kan *förbättras ytterligare*” [67]. Rent konkret betyder detta att man ska se till att den underhållsberättigade kan väcka talan utan alltför stora materiella svårigheter till följd av resor, men också att vederbördande kan göra gällande sina rättigheter vid den domstol som bäst känner till de lokala ekonomiska förhållandena, vilket är av betydelse för att kunna fastställa den underhållsberättigades ekonomiska resurser och behov och därmed även den underhållsskyldiges förmåga att bidra till att tillgodose dessa behov. [68]

50. Jag anser att det harmoniserade systemet med behörighetsregler som har införts genom förordning nr 4/2009 och de fördelar som därav följer skulle riskera att förlora sin ändamålsenliga verkan, framför allt från rättssäkerhetssynpunkt, om domstolen i det aktuella fallet väljer en tolkning av artikel 3 b i förordningen som ger medlemsstaterna möjlighet att på nationell nivå återinföra behörighetsregler för gränsöverskridande tvister, liksom den i det nationella målet, som ger behörigheten till den domstol i första instans som är belägen på samma plats som den regionala överrätt inom vars domkrets den underhållsberättigade har hemvist, även i det fall då dennes hemvist inte är beläget inom den ordinarie domkretsen för nämnda domstol.

51. Under sådana omständigheter som i de nationella målen har den underhållsberättigade visserligen hemvist i den berörda regionala överrättens domkrets, men däremot inte i domkretsen för den domstol i första instans som genom den tyska bestämmelsen tillskrivs den territoriella behörigheten. Det råder nämligen ingen tvekan om att det i det aktuella fallet är Amstgericht Mettmann och Amstgericht Kehl som utgör domstolarna på de platser där de underhållsberättigade har hemvist. Med andra ord innebär 28 § första stycket första meningen indrivningslagen inte bara att en nationell definition fastställs av begreppet ”domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist” i den mening som avses i artikel 3 b i förordning nr 4/2009, utan denna bestämmelse medför en fördelning av behörigheten mellan domstolarna i första instans beroende på inom vilken överrätts domkrets som hemvistet är beläget, trots att dessa överrätter inte i sig är behöriga att pröva mål om underhållsskyldighet i första instans.

52. Det harmoniserade system som föreskrivs i förordning nr 4/2009 har också, i likhet med Brysselkonventionen och därefter Bryssel I-förordningen, ett annat mer allmänt syfte, nämligen att i största möjliga mån undvika att hänvisa till behörighetsregler i nationell rätt. [69] Såsom har framhållits i de rapporter som rör Brysselkonventionen var syftet med konventionens särskilda behörighetsregler att behörigheten för domstolarna i de berörda medlemsstaterna skulle kunna fastställas utan att man

65 — Se P. Jenards rapport om nämnda konvention (EGT 1979, C 59, s. 1, särskilt s. 22 och 24 och följande sidor) (nedan kallad Jenard-rapporten), samt punkt 104 i den preliminära version beträffande 2007 års Haagkonvention som har nämnts ovan i fotnot 35.

66 — Gallant, E., ”Le nouveau droit international privé alimentaire de l’Union: du sur-mesure pour les plaideurs”, *Europe*, 2012, nr 2, studie 2, punkt 3 och följande punkter.

67 — Se punkt 1.2.1 i förslaget (KOM(2005) 649 slutlig) (min kursivering).

68 — Kommissionen har för övrigt medgett att den territoriella behörighet som föreskrivs i artikel 3 b i förordning nr 4/2009 ”i synnerhet syftar till att skydda de särskilt svaga parterna genom att ge dem tillgång till ett effektivt rättsmedel”och grundas på antagandet att ”den lokala domstolen, på grund av närheten till de faktiska omständigheterna, är bäst lämpad för att pröva saken i målet”.

69 — I skäl 15 i förordning nr 4/2009 anges till och med att ”en hänvisning till behörighetsreglerna i nationell rätt bör inte längre finnas”.

skulle behöva hänföra sig till *lex fori*.[70] Att således välja bort nationella eller orimliga behörighetsregler underlättar därefter erkännandet av avgörandena i samtliga medlemsstater, vilket utgör hörnstenen i det europeiska systemet för civilrättsligt samarbete. Bland dessa särskilda behörighetsregler återfinns konventionens artikel 5.2 som är tillämplig på underhållsskyldighet, och från vilken artikel 3 b i förordning nr 4/2009 härrör.

53. Att det således inte kommer i fråga att tillämpa behörighetsregler som kommer från nationell rätt bekräftas av lydelsen i artikel 3 b i förordning nr 4/2009, framför allt om den betraktas i förhållande till hur andra närliggande bestämmelser har formulerats.

2. *Bokstavstolkning*

54. Den tyska regeringen har anfört att om man skulle välja den väg som förespråkas av de hänskjutande domstolarna skulle detta leda till att uttrycket ”den ort där”i artikel 3 b i förordning nr 4/2009 tolkades bokstavligt, vilket skulle betyda att den underhållsberättigade måste kunna väcka talan i samma stad där han eller hon bor och att det således skulle krävas att det fanns en domstol ”på varje tänkbar geografisk punkt eller i varje kommun i medlemsstaten”. Jag vill direkt framhålla att detta synes mig vara ett tämligen orimligt resonemang.

55. Det är onekligen så, att medlemsstaternas domstolsväsenden är uppbyggda utifrån principen att varje domstol förfogar över en geografisk domkrets motsvarande en del av det nationella territoriet inom vilken domstolen utövar sina befogenheter och att domkretsen kan omfatta inte bara en, utan flera orter, städer eller kommuner.[71]

56. Det ovannämnda uttrycket ska, enligt min uppfattning, snarare förstås som att det helt enkelt betyder att den aktuella behörighetsregeln pekar ut den domstol inom vars ordinarie domkrets den underhållsberättigade har hemvist, varvid ingen som helst åtgärd för genomförande i nationell rätt behövs eller ens kan bli aktuell.[72]

57. I detta sammanhang erinrar jag om att det framgår av artikel 288 FEUF att en unionsrättslig förordning har allmän giltighet och till alla delar är bindande och direkt tillämplig i varje medlemsstat.[73] Det framgår av klassisk rättspraxis att det är uteslutet att vidta någon som helst nationell åtgärd som syftar till att inkorporera eller införliva bestämmelserna i en förordning med nationell rätt om medlemsstaterna saknar behörighet att lagstifta. Det är bara om förordningen själv hänvisar till nationella genomförandebestämmelser, eller om det är nödvändigt för att säkerställa dess tillämpning att anta mer detaljerade bestämmelser på nationell nivå, som medlemsstaterna är skyldiga

70 — I rapporten från professor Schlosser om konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde till Brysselkonventionen, samt till protokollet om domstolens tolkning av denna konvention (EGT C 59, 1979) (punkt 71 och följande punkter, särskilt punkt 70) anges att konventionens regler, ”då [Bryssel]konventionen inte bara fastställer domstolarnas internationella behörighet utan också deras territoriella behörighet, som exempelvis i artiklarna 5 och 6, innebär att det, bland de många domstolar som finns på samma nivå i en stat, endast är en domstol som förklaras vara behörig”. Se även punkt 22 i den ovannämnda Jenard-rapporten.

71 — En domstols geografiska domkrets har normalt sett fastställts utifrån indelningar eller underindelningar i administrativa territoriella enheter.

72 — Det är möjligt att en domstols geografiska domkrets varierar beroende på måltypen. Således kan det förhålla sig så att mål inom vissa områden, såsom sjörätt och immaterialrätt, inte kan prövas av mindre domstolar utan måste prövas av en större domstol. Denna typ av fördelning av materiell behörighet som leder till en koncentration av den territoriella behörigheten skiljer sig dock totalt från den situation som nu är aktuell, eftersom den tyska bestämmelsen innebär att den territoriella behörigheten *för mål som handlar om liknande frågor*, det vill säga mål om underhållsskyldighet, fördelas på ett annat sätt beroende på huruvida det föreligger anknytning till ett annat land eller inte.

73 — Den omständigheten att de regler om gränsöverskridande behörighet som gäller i medlemsstaterna i frågor om underhållsskyldighet har flyttats över från ett mellanstatligt instrument såsom Brysselkonventionen till ett unionsrättsligt instrument, såsom Bryssel I eller förordning nr 4/2009, har inte medfört någon radikal förändring av deras innehåll. Däremot har de berörda bestämmelsernas juridiska art på nationell nivå förändrats i grunden.

att komplettera den genom nationella åtgärder.[74] Enligt min uppfattning går 28 § första stycket första meningen indrivningslagen längre än vad som är tillåtet för den nationella lagstiftaren, eftersom behörighetsregeln i artikel 3 b i förordning nr 4/2009, som är direkt tillämplig, inte behöver någon särskild konkretisering på nationell nivå.

58. Formuleringen i artikel 3 b i förordning nr 4/2009 är nämligen speciell på så sätt att den, genom att använda uttrycket ”domstolen i den ort där”, uppställer en särskild behörighetsregel som gör det möjligt att direkt identifiera en viss domstol, utan någon omväg via medlemsstaternas nationella rätt.[75] Såsom kommissionen har medgett skiljer sig denna bestämmelse från de som inte hänvisar till bara en domstol utan tvärtom till samtliga domstolar i en medlemsstat, såsom artikel 6 i denna förordning[76] eller artikel 2.1 i Bryssel I-förordningen[77]. Dessutom har upphovsmännen till förordning nr 4/2009 för artikel 3 a och b valt ett uttryck – ”den ort där” – som påtagligt skiljer sig från uttrycket ”en medlemsstat” där en av parterna har hemvist, som har valts för exempelvis artikel 4 a.

59. Det som således utmärker denna formulering bör enligt min mening leda till att den ståndpunkt som domstolen intog i domen Apostolides[78] inte överförs till det nu aktuella fallet. Domstolen fann där att artikel 22 i Bryssel I-förordningen inte begränsar varje medlemsstats rätt att själv bestämma hur den vill organisera sitt domstolsväsende och att fördela domstolsbehörighet inom sitt territorium.[79] I artikel 22.1, som domstolen tolkade i den domen, hänvisas det nämligen till ”*domstolarna i den medlemsstat* där egendomen är belägen”medan artikel 3 b i förordning nr 4/2009 tar sikte på ”*domstolen i den ort där* den underhållsberättigade har hemvist” (min kursivering). Skillnaden i terminologi gör enligt min mening att dessa två bestämmelser kan tolkas på olika, eller kanske till och med motsatta, sätt.

60. Trots den särskilda utformningen är lydelsen i artikel 3 b i förordning nr 4/2009 dock inte någon nyhet. En motsvarande formulering återfinns nämligen i en rad bestämmelser i Brysselkonventionen och i Bryssel I-förordningen[80], beträffande vilka domstolen aldrig, så vitt jag känner till, har funnit att medlemsstaterna skulle ha rätt att ändra bestämmelsernas innebörd med hjälp av behörighetsregler hämtade från nationell rätt.[81] Det saknas således anledning att godta ett sådant resonemang i de nu aktuella målen.

74 — Se, bland annat, dom Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor (39/70, EU:C:1971:16, punkt 4), dom kommissionen/Italien (39/72, EU:C:1973:13, punkt 3 och följande punkter), samt dom Variola (34/73, EU:C:1973:101, punkt 3).

75 — Se, bland annat, Nord, N., ”Présentation du règlement ’obligations alimentaires’”, *AJ Famille*, 2011, s. 238; Ferrand, F., ”The Council Regulation (EC) No 4/2009 …”, i *Latest Developments in EU Private International Law*, i B. Campunzano Díaz m.fl., Intersentia, Cambridge, 2011, s. 92; Fongaro, E., ”Obligations alimentaires”, *Répertoire de droit communautaire*, Dalloz, Paris, 2013, punkt 19.

76 — Denna artikel 6 pekar ut ”*domstolarna i den medlemsstat* där båda parterna är medborgare”som ”subsidiärt behöriga” (min kursivering).

77 — Vad gäller artikel 2 i Brysselkonventionen anges i Jenard-rapporten att ”[t]alan mot en svarande som har hemvist i en stat som är part i konventionen måste inte nödvändigtvis väckas på den ort där vederbörande har sitt hemvist eller sitt säte. Talan kan väckas vid samtliga domstolar i den stat där vederbörande har hemvist vilka är behöriga enligt lagen i den staten, … då konventionen fastställer den allmänna behörigheten för domstolarna i den ifrågavarande staten och då det är enligt det landets lag som det därefter fastställs om den eller den domstolen i det landet har särskild behörighet” (se punkt 18). Resonemanget blir det omvända vid tillämpningen av en sådana särskild behörighetsregel som den som återfinns i artikel 3 b i förordning nr 4/2009.

78 — C-420/07, EU:C:2009:271, punkterna 48 och 50.

79 — Domstolen konstaterade att artikel 22, som ”innehåller en tvingande och uttömmande förteckning över vilka domstolar i medlemsstaterna som har exklusiv internationell domsrätt”, inte gör något annat än att ange ”den medlemsstat … vars domstolar är behöriga vad gäller det materiella tillämpningsområdet” (punkt 48 i samma dom).

80 — I Bryssel I-förordningen finns det förutom artikel 5.2, som handlar om underhållsskyldighet, många andra bestämmelser som också pekar ut ”domstolen i den ort där”. Se exempelvis artikel 5.1 a (om talan avser avtal), artikel 5.3 (om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden), artiklarna 9.1 b och 10 (försäkringstvister) och artikel 19.1 och 2 (tvister om anställningsavtal). Se även dom Color Drack (C-386/05, EU:C:2007:262, punkt 30).

81 — I Jenard-rapporten preciseras att införandet av särskilda behörighetsregler i Brysselkonventionen, såsom de som är tillämpliga vid underhållsskyldighet, gör det möjligt att ”direkt peka ut den behöriga domstolen utan att behöva hänvisa till de behörighetsregler som gäller i den stat där en sådan domstol kan vara belägen”och att ”underlätta genomförandet av konventionen” genom att undvika att de ratificerande staterna vidtar åtgärder för att anpassa sin nationella lagstiftning (se s. 22).

3. Den systematiska tolkningen

61. I enlighet med det synsätt som domstolen har valt när det bland annat gäller andra instrument för civilrättsligt samarbete [82], ska tolkningen av artikel 3 b i förordning nr 4/2009 göras med beaktande av de bestämmelser som kringgärdar den i denna förordning. Behörighetsregeln i den bestämmelsen är nämligen inte isolerad, utan ingår i en grupp av normer som kompletterar varandra.

62. För det första kan det konstateras att artikel 3 i förordningen innehåller fyra alternativa behörighetsgrunder som – till skillnad från vad som gäller regeln om allmän behörighet i förhållande till de särskilda behörighetsreglerna i både Brysselkonventionen och i Bryssel I-förordningen [83] – inte är hierarkiskt rangordnade sinsemellan. Dessutom framstår den valmöjlighet som käranden ges i artikel 3 a och b som mer neutral än i dessa två andra instrument, eftersom det saknar betydelse om det är den underhållsberättigade eller den underhållsskyldige som gör bruk av denna valmöjlighet, även om den sistnämnde i praktiken gynnas mindre av förordning nr 4/2009 än den underhållsberättigade. [84]

63. Enligt min uppfattning kan man genom att studera hur artikel 3 i förordning nr 4/2009 är uppbyggd lära sig mycket som kan vara till nytta vid besvarandet av de frågor som har hänskjutits i de aktuella målen. I detta sammanhang ska det framhållas att både led a och led b i denna artikel reglerar situationer då syftet med den talan som har väckts i första hand är att göra gällande en underhållsskyldighet. Leden c och d i samma artikel är däremot tillämpliga för det fall begäran om underhåll inte har framställts separat utan i samband med en annan talan som handlar antingen om någons rättsliga status eller om föräldraansvar. Det är endast i dessa sistnämnda fall som det uttryckligen föreskrivs att man ska hänföra sig till lex fori för att fastställa vilken domstol som är behörig. [85] *E contrario* har det i leden a och b inte lämnats något utrymme för nationella regler, vilket enligt min uppfattning har skett avsiktligen.

64. Detta synsätt får stöd vid en jämförelse med andra bestämmelser i förordning nr 4/2009. Framför allt anges i artikel 71.1 att medlemsstaterna ska översända information om bland annat namn på de domstolar som har behörighet att behandla ansökningar om verkställbarhetsförklaring i enlighet med artikel 27.1 i den förordningen. [86] Det är endast med stöd av denna bestämmelse som Förbundsrepubliken Tyskland, liksom övriga medlemsstater, har kunnat besluta, med avseende på det egna territoriet, att ”[b]ehörighet att behandla en [sådan] ansökan … har distriktsdomstolen (Amtsgericht) – familjedomstolen (Familiengericht) – vid den högre regionala domstolen (Oberlandesgericht), i det distrikt där den person, mot vilken ansökan riktar sig, har sin hemvist eller där verkställigheten ska genomföras (behörighetskoncentration) …”. [87] Någon liknande möjlighet återfinns emellertid inte i artikel 3 b i förordningen.

82 — Se, bland annat, den rättspraxis som anges ovan i fotnot 48.

83 — I artikel 2 i Brysselkonventionen respektive Bryssel I-förordningen fastställs nämligen principen att det är domstolarna på svarandens hemvistort som är behöriga, medan artikel 5.2 i de båda instrumenten innehåller undantagsregler för behörigheten i mål om underhållsskyldighet.

84 — Om den underhållsskyldige väcker talan kan han i praktiken endast göra detta vid domstolen i den ort där den underhållsberättigade svaranden har hemvist, eftersom de behörighetsgrunder som föreskrivs i dessa punkter sammanfaller i denna situation, vilken statistiskt sett är mer sällsynt. Beträffande den ojämlika ställningen mellan underhållsberättigade och underhållsskyldiga, se Ancel, B., och Muir Watt, H., ”Aliments sans frontières, Le règlement CE no 4/2009 …”, *Revue critique de droit international privé*, 2010, s. 457 och följande sidor, särskilt punkt 9.

85 — I punkterna c och d i artikel 3 i förordning nr 4/2009 används kriteriet *”den domstol som enligt sin egen lag är behörig* att pröva en talan om någons rättsliga status [eller, i det andra fallet] om föräldraansvar …” (min kursivering). Ett motsvarande hänvisningssystem återfanns redan i såväl artikel 5.2 *in fine* i Brysselkonventionen (som ändrades på detta sätt år 1978) och i artikel 5.2 *in fine* i Bryssel I-förordningen.

86 — Liknande uppgifter krävs också för ansökningar om ändring av beslut med anledning av verkställbarhetsansökan (se artikel 32.2).

87 — Se den konsoliderade versionen av ”Information som lämnats av medlemsstaterna i enlighet med artikel 71 i [förordning nr 4/2009]”, särskilt s. 13 (http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/vers_consolide_sv_4.pdf).

65. Det framgår av denna analys som har gjorts med utgångspunkt i förordningens allmänna systematik, att unionslagstiftaren, genom det sätt på vilket denne har formulerat den sistnämnda bestämmelsen, avsiktligen har inskränkt medlemsstaternas handlingsutrymme vad gäller fastställandet av de nationella domstolar som är behöriga i mål om underhållsskyldighet.

4. Motivering avseende behörighetskoncentration

66. För att försvara den nu ifrågasatta tyska regeln har den tyska regeringen och kommissionen fört ett resonemang som i mina ögon inte är övertygande.

67. Enligt dem, och enligt vad som framgår av handlingarna i målet, bedömde den tyska lagstiftaren att den behörighetskoncentration som föreskrivs i 28 § indrivningslagen med avseende på internationell underhållsskyldighet har en positiv inverkan på organisationen av domstolsväsendet, eftersom den gör det möjligt att ha en specialiserad domstol, alltså en domstol som förfogar över bättre sakkunskaper i denna typ av tvister, inom varje region i Tyskland.

68. I målet Huber (C-408/13) har den hänskjutande domstolen uppgett att den bedömer att 28 § första stycket indrivningslagen i själva verket utgör en reglering av behörigheten *ratione loci* (av geografiska skäl), även om den tyska lagstiftaren har kopplat samman denna bestämmelse med organiseringen och förenklingen av domstolsprocessen. Den berörda lagstiftningen kan således, med dylika processuella fördelar som täckmantel (vilkas befintlighet för övrigt ifrågasätts av den hänskjutande domstolen [88]), ha en inverkan på de regler om gränsöverskridande behörighet som föreskrivs i unionsrätten.

69. Det är riktigt att ett av de syften med förordning nr 4/2009 som nämns i förordningens skäl 15 är att främja god rättsskipning, exempelvis genom att samla de mest komplicerade målen hos en och samma domstol. Detta syfte får dock inte enbart uppfattas som att det gäller att ha ett så rationaliserat domstolsväsende som möjligt, utan det måste också betraktas utifrån parternas intresse – oavsett om det gäller käranden eller svaranden – bland annat av att det ska vara enkelt att få tillgång till domstolsprövning och av att behörighetsfrågan ska vara förutsägbar tack vare en nära koppling mellan domstolen och tvisten. [89]

70. Man kan i detta hänseende hänvisa till vissa av domstolens domar som handlar om normer för intern reglering av behörighetsfrågor som har antagits av en medlemsstat, men det är enligt min uppfattning mycket tveksamt om denna praxis kan överföras till det nu aktuella området för civilrättsligt samarbete mellan medlemsstaterna.

71. Domstolen har redan slagit fast att i avsaknad av unionsrättsliga föreskrifter på det berörda området ska det i varje medlemsstats rättsordning anges hur många domstolsinstanser som ska finnas, vilka processuella regler som gäller för talan och vilka domstolar som är behöriga i interna förfaranden för överklaganden. Därvid har domstolen preciserat att sådana regler som har tillkommit för att tillgodose ett allmänintresse av god rättsskipning ska ges företräde framför enskildas intressen, dock med förbehåll för iakttagande av principerna om effektivitet och likvärdighet. [90]

88 — Amtsgericht Karlsruhe har gjort gällande att den behörighetskoncentration som föreskrivs i 28 § indrivningslagen gör att den internationella indrivningen av underhållsfordringar blir svårare på grund av att den domstol som enligt denna lagtext ska ges behörighet riskerar att befinna sig längre bort från den underhållsberättigades hemvist och att inte vara den med den bästa kännedomen om den lokala ekonomiska situationen, vilket strider mot det förenklingssyfte som eftersträvas med förordning nr 4/2009.

89 — Se, analogt, skäl 12 i Bryssel I-förordningen, samt dom Kainz (C-45/13, EU:C:2014:7, punkt 27 och följande punkter).

90 — Se, på områdena konkurrens, gemensam jordbrukspolitik och konsumentskydd, dom Manfredi m.fl. (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, punkt 62) och förslaget till avgörande av generaladvokaten Geelhoed i nämnda mål (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:67, punkt 49 och följande punkter); dom Agrokonsulting-04 (C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 35 och följande punkter) och dom Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, punkt 38 och följande punkter).

72. Enligt dessa principer får en medlemsstat endast anta sådana förfarande- eller behörighetsregler under förutsättning dels att det inte är mindre förmånliga villkor som gäller för en talan som syftar till att säkerställa skyddet av de rättigheter för enskilda som följer av unionsrätten än för en talan som syftar till att säkerställa skyddet av rättigheter enligt nationell lagstiftning, dels att dessa regler inte orsakar sådana processuella olägenheter för parterna att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionsrätten. [91]

73. Jag är dock av den uppfattningen att denna rättspraxis avseende medlemsstaternas processuella autonomi inte är relevant i det aktuella fallet med tanke på de märkbara skillnader som föreligger mellan det sammanhang i vilket de domarna meddelades och de nu aktuella målens sammanhang. Domstolen har i detta fall nämligen inte ombetts uttala sig om de nationella processrättsliga bestämmelserna i en viss medlemsstat utan om tolkningen av de behörighetsregler som har harmoniserats mellan samtliga medlemsstater med stöd av det civilrättsliga samarbetet. [92] Dessutom är det här inte fråga om domstolsskydd på nationell nivå för utövandet av materiella rättigheter som följer av unionsrätten.

74. Under alla omständigheter, för det fall denna rättspraxis ändå skulle komma att tillämpas på sådana förhållanden som dem i de nationella målen, begränsas de effekter som ett åberopande av intresset av god rättsskipning skulle kunna få av de villkor som domstolen har uppställt för medlemsstaternas ingripande vad gäller domstolsprocesser. Det rör sig framför allt om kravet på att det inte får vara mindre förmånligt för enskilda att utöva privilegier som de har enligt unionsrätten. I det förevarande fallet tycks det mig dock som om den tyska lagstiftningen leder till att den domstol som normalt sett är behörig på grund av de underhållsberättigades hemvist – det vill säga på grundval av den nära kopplingen mellan forum och tvist – fråntas sina uppgifter i mål som gäller gränsöverskridande underhållsskyldighetsfrågor, samtidigt som den behåller sin behörighet att pröva likadana ansökningar när det saknas anknytning till ett annat land.

75. Således anser jag att uttrycket ”domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist” ska tolkas så, att det är den domstol inom vars ordinarie domkrets den underhållsberättigade har hemvist som är behörig enligt artikel 3 b i förordning nr 4/2009. Det betyder att det för en medlemsstat inte är förenligt med dessa bestämmelser att ha en lagstiftning såsom den i de nationella målen, som i gränsöverskridande situationer kan leda till en överföring av territoriell behörighet till förmån för en domstol i första instans som inte är den domstol till vilken den berörda personen i princip hör på grund av sitt hemvist.

V – **Förslag till avgörande**

76. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska besvara de tolkningsfrågor som har ställts av Amtsgericht Düsseldorf (mål C-400/13) och av Amtsgericht Karlsruhe (mål C-408/13) på följande sätt:

Artikel 3 b i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet ska tolkas så, att uttrycket ”domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist” betyder att det är den domstol inom vars ordinarie domkrets den berörde har hemvist som har territoriell behörighet, med följden att det inte är förenligt med nämnda bestämmelse att en medlemsstat har en lagstiftning såsom den i de nationella målen, som i gränsöverskridande situationer innebär att en exklusiv behörighet förbehålls den domstol i första instans som finns på platsen för den regionala överrätt inom vars domkrets den i denna medlemsstat bosatta parten har hemvist.

91 — Se, bland annat, dom Agrokonsulting-04 (EU:C:2013:432, punkt 39 och följande punkter).

92 — Denna distinktion framgår enligt min mening klart av en *e contrario*-läsning av punkterna 46 och 47 i dom Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (EU:C:2013:800).